

POSTANOWIENIE

Dnia 28 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania J. P. i S. P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K.
z udziałem E. M. i M. P.
o podstawę wymiaru składek,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 28
stycznia 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 26 marca 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 26 marca 2019 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z odwołania J. P. i S. P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K., przy udziale T. Ł., T. Ł., E. M., M. N., M. P., B. P., J. P., R. R., J. R., D. R., W. S., P. S., M. S., W. S., A. S., L. T., T. W., K. W. i W. Ż. – oddalił apelację odwołujących się od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z dnia 25 maja 2018 r., sygn. akt IV U (...), w którym Sąd Okręgowy oddalił odwołania J. P. i S. P. od decyzji organu rentowego z dnia 15 lipca 2016 r., w których ZUS Oddział w K. ustalił podstawę wymiaru składek w szczegółowo określonych kwotach na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne wskazanych zainteresowanych jako pracowników u płatnika składek S. i J. P.

Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe „P.” za okresy podane w decyzjach.

W zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny podzielił ocenę ZUS, że wypłacany rybakom dodatek dewizowy miał charakter dodatkowego wynagrodzenia (prowizyjnego), uzależnionego od wartości sprzedanych ryb, a tym samym stanowił podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne rybaków.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego odwołujący się S. P. i J. P. zaskarżyli skargą kasacyjną w całości. W związku ze zweryfikowaniem wartości przedmiotu zaskarżenia i odrzuceniem skargi kasacyjnej postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 6 sierpnia 2019 r w odniesieniu do poszczególnych zainteresowanych, skarga kasacyjna aktualnie dotyczy E. M. i M. P..

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący pracodawca w sposób określony przez prawo unormował w „Regulaminie pracy i wynagradzania pracowników kutra rybackiego K.” zasady zwrotu należności z tytułu podróży służbowej” - warunków wypłacania „dodatku dewizowego”. Regulamin ten był stosowany przez kilkanaście lat i nie kwestionowany ani przez pracowników ani przez ZUS. W ocenie autora skargi zaskarżony wyrok w sposób oczywisty narusza przepisy prawa materialnego - art. 77⁵ § 3 k.p., art. 38 ustawy – Praca na morskich statkach handlowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 430), § 2 ust. 1 pkt 11 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe - przepisy te zostały niewłaściwie zastosowane do stanu faktycznego sprawy. Skoro pracodawca nazwał świadczenie pieniężne wypłacane pracownikom „dodatkiem dewizowym” i szczegółowo uregulował zasady jego wypłacania zgodnie z prawem - w regulaminie wynagradzania - to brak jest podstaw do negowania charakteru prawnego tego dodatku i doszukiwania się, iż ma on inny charakter, w szczególności, że jest to tzw. „part” od złowionej ryby.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołujących się nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony twierdzeniem o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazali istnienie przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Wykazanie podnoszonej w skardze oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) – jako przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania – wymagałoby przedstawienia tego, w czym wyraża się „oczywista zasadność” skargi oraz argumentacji wykazującej, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06 LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205, z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). Podczas, gdy dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania – z uwagi na jej oczywistą zasadność w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. – niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły, czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03,

LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/ 07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2013 r., III SK 11/13, LEX nr 1380967).

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia powyższych wymogów; nie wykazuje, aby w sprawie występował stan „oczywistej zasadności” skargi kasacyjnej w rozumieniu przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Autor skargi w uzasadnieniu wniosku – poza prostym zanegowaniem stanowiska zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) – nie przedstawia odpowiedniej argumentacji, którą wykazałby walor oczywistej zasadności jego skargi kasacyjnej w rozumieniu przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Zamiast tego ogranicza się do twierdzenia, że zaskarżony wyrok w sposób oczywisty narusza przepisy prawa materialnego (art. 77⁵ § 3 k.p., art. 38 ustawy o pracy na statkach handlowych, § 2 ust. 1 pkt 11 rozporządzenia o wymiarze składek), gdyż przepisy te zostały niewłaściwie zastosowane do stanu faktycznego sprawy. Nie przedstawia argumentów na poparcie tej tezy, w szczególności nie wyjaśnia, na czym polega oczywistość naruszenia (jego elementarny charakter), ani też nie wykazuje, że zaskarżony wyrok został oparty na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w judykaturze i nauce prawa. Autor skargi nie uwzględnia w uzasadnieniu wniosku stanowiska orzecznictwa Sądu Najwyższego i doktryny prawa pracy, dotyczących treści i zakresu

zastosowania art. 77⁵ k.p., w tym jego § 3. Przez ograniczenie się do zarzutu oczywistego naruszenia wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa, skarżący nie dopełnili więc wymagania z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2020 r. w analogicznej sprawie III UK 329/19, niepublikowane oraz z dnia 18 listopada 2020 r., III UK 465/19, niepublikowane).

Uzasadnienie wniosku ignoruje w swojej konstrukcji stanowisko zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji w zakresie oceny zasadniczej w sprawie kwestii – oceny charakteru prawnego składnika wynagrodzenia określanego przez pracodawcę jako „dodatek dewizowy” dla osób zatrudnianych przez S. i J. P. Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe „P.” dla potrzeb określenia podstawy wymiaru składek dla poszczególnych pracowników na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

Według Sądu drugiej instancji nie ma podstaw do tego, aby dodatek wypłacany zainteresowanym oprócz otrzymywanego wynagrodzenia, mógł być zakwalifikowany jako dodatek dewizowy, o którym mowa w przepisie art. 38 ust. 1-2 ustawy o pracy na morskich statkach handlowych. Płatnik składek nie był uprawniony do zastosowania, przy obliczaniu wymiaru i odprowadzaniu składek przepisu § 2 ust. 1 pkt 17 rozporządzenia z dnia 18 grudnia 1998 r. Dodatek otrzymywany przez pracowników objętych postępowaniem nie miał charakteru dodatku dewizowego, lecz stanowił dodatkowe wynagrodzenie prowizyjne, które uzależnione było od wartości złowionej ryby (tzw. part), a więc w całości powinno stanowić podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Wypłata dodatku dewizowego uzależniona jest od odbywania podróży zagranicznej przez statek, który stanowi normalne miejsce pracy pracownika, wchodzącego w skład załogi tego statku. Płatnik składek natomiast wypłatę takiego dodatku uzależniał od ilości sprzedanych ryb. Samo nazwanie w obowiązującym regulaminie tego dodatku mianem „dodatku dewizowego” nie powoduje nadania mu takiego charakteru pod względem prawnym. Co więcej, zgodnie z zapisami zawartymi w regulaminie, w sytuacji, gdy rejs odbywał się w zmniejszonym składzie osobowym, armator rozdzielał należny dodatek dewizowy nieobecnego pracownika na pozostałych uczestników rejsu.

Sąd Najwyższy dodatkowo wziął pod uwagę, że w myśl art. 131 ustawy o pracy na morzu z dnia 5 sierpnia 2015 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 1569 ze zm., aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1353), utraciła moc ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o pracy na morskich statkach handlowych (Dz.U. z 2014 r., poz. 430), która z uwagi na daty stanu faktycznego i decyzji ZUS miała zastosowanie do subsumpcji tego stanu faktycznego. Zgodnie z art. 37 tej ostatniej ustawy wynagrodzenie za pracę powinno być ustalone z uwzględnieniem rodzaju żeglugi, sposobu eksploataowania statku, szczególnej uciążliwości i niebezpieczeństwa pracy na statku, a także sytuacji finansowej armatora (ust. 1). Wynagrodzenie na statkach rybackich może przewidywać udział w wartości złowionej i przetworzonej ryby oraz wykonanych usług (ust. 2). Natomiast stosownie do art. 38 ust. 1- 3 tej ustawy dla rekompensowania podstawowych wydatków pracownika w podróżach zagranicznych pracownikowi przysługuje dodatek dewizowy. Dodatek wypłaca się za czas przebywania pracownika w podróży morskiej poza krajem. Dodatek dewizowy jest doliczany do podstawy wymiaru świadczeń emerytalno-rentowych w wysokości ustalonej w zakładowym układzie zbiorowym pracy.

Z przepisów tych wynika w sposób jednoznaczny, że ustawa o pracy na morskich statkach handlowych nie określała wysokości dodatku dewizowego. Pracodawca mógł przewidzieć w regulaminie wynagradzania wynagrodzenie dodatkowe rybaków, uzależnione od wartości sprzedanych ryb (art. 37 ustawy) i niezależnie od tego - dodatek dewizowy, uzależniony od ilości dni przepracowanych poza granicami Polski (art. 38 ustawy). Z tej dysocjacji składników wynagrodzenia wynika, że nie było możliwe uzależnienie dodatku dewizowego od wartości sprzedanych ryb, gdyż były to dwa różne składniki wynagrodzenia; ponadto w przypadku na przykład sztormowej pogody, uniemożliwiającej połów na Bałtyku i wymuszającej cumowanie w zagranicznym porcie, a tym samym uniemożliwiającej lub bardzo ograniczającej sprzedaż ryb, rybacy mogli być pozbawieni dodatku dewizowego określonego w regulaminie pracodawcy. Dodatek dewizowy powinien określać kwotę za każdy dzień pracy poza granicą Polski.

Z treści art. 38 ust. 3 wymienionej wyżej ustawy o pracy na morskich statkach handlowych jednoznacznie wynika, że dodatek dewizowy ma na celu

rekompensatę podstawowych wydatków pracownika w podróży zagranicznej, ale niekoniecznie rekompensatę kosztów wyżywienia, ponieważ zgodnie z art. 45 powołanej ustawy armator ma obowiązek zapewnić pracownikowi zatrudnionemu na statku zakwaterowanie i bezpłatne wyżywienie. Dodatek dewizowy, mimo pewnego podobieństwa, nie stanowił więc *sensu stricte* diety. Dodatek dewizowy w 1991 r. wolny był od podatku od płac i w związku z tym nie podlegał ubruttowaniu przy wprowadzaniu podatku dochodowego od osób fizycznych. Minister Finansów rozporządzeniem z 26 czerwca 1992 r., zmieniającym rozporządzenie w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. Nr 52, poz. 239), zwolnił od opodatkowania dodatki dewizowe wypłacane marynarzom i rybakom zatrudnionym w krajowych przedsiębiorstwach żeglugi i rybołówstwa morskiego w części nie przekraczającej w 1992 r. - 70%, a w 1993 r. - 40% wysokości tych dodatków.

Rekapitulując - pracodawca miał możliwość ustalenia wynagrodzenia pracowników uwzględniającego wartość sprzedanych ryb, jednak takie świadczenie stanowiło element składowy wynagrodzenia za pracę, od którego pracodawca był zobligowany do odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne w pełnej wysokości. Wbrew sugestiom wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie można uznać, że jest oczywiste, iż uregulowany w regulaminie wynagrodzeń dodatek dewizowy podlegał zwolnieniu od obowiązku odprowadzenia składek na ubezpieczenie społeczne.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c.